

לעבר גופו, [וראה הערה (138)].

ותניא אידך ברייתא, שהסדר הפוך: **צובר** מתחיל לצבור את הקטורת, מאותו צד של המחתה שהוא **חוצה** ביחס לבית קדשי הקדשים, **שהיא** [אותו צד של המחתה] **פנימה לו** פנימית ביחס אליו, כלומר: קרובה אליו.

אמר אביי: שתי ברייתות אלו: **תנאי היא** שנחלקו בה, ומי ששנה זו לא שנה זו.

ואמר עוד אביי: **מסתברא כמאן דאמר**: **פנימה שהיא חוצה לו!**

דתנן: **מלמדיו אותו** את הכהן שזכה בהקטרת הקטורת של כל ימות השנה: **הזוהר** **שלא תתחיל מפניך שמא תכוה**, כי הקטורת שצברת לצדך בוערת תמיד, וזרועך המתפשט והולך נכוה בתימור העולה [רש"י]. (139)

כתיב בפרשת אחרי מות: וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבם לפני ה' וימותו. ויאמר ה' אל משה, דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרוכת אל פני הכפורת אשר על הארון ולא ימות, כי בענן אראה על הכפורת. בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר וגו'.

ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני ה' ומלא חפניו קטורת סמים דקה והביא מבית לפרוכת. ונתן את הקטרת על האש לפני ה', וכסה ענן הקטורת את הכפורת אשר על העדות ולא ימות.

ולקח מדם הפר והזה באצבעו. ושחט את שער החטאת אשר לעם. וכפר על הקודש מטומאות בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם וכן יעשה לאהל מועד השוכן אתם בתוך טומאותם

תנו רבנן:

ב. כתב בשפת אמת על עיקר פירושו של רש"י [והמאירי]: אבל הרמב"ם נראה שמפרש, שהניח הקטורת רק במקום אחד, אלא דלפי ברייתא אחת הניח את הקטורת סמוך לארון, ולפי ברייתא שניה הניחה סמוך אליו; וכן משמע באמת, כי למאן דאמר "צובר" לא היה שם שום פיזור, וראה עוד שם. וראה מה שהביא בכל זה בספר "סדר יומא" עמוד קנד הערה קלו.

139. תמהו התוספות: והרי כיון שתנאים נחלקו בדבר, מה שייך להביא מן המשנה ראייה לאחד מהם, והרי אפשר כי אותה משנה כאותו תנא הסובר: פנימה שהיא חוצה לו; ותירצו בתירוץ שני: כי הברייתות בהם נחלקו התנאים לא נשנו

138. א. כתב המאירי: בגמרא נחלקו מהיכן הוא מתחיל לצבור את הקטורת:

מהם שאמר: חוצה לבית שהוא פנימה לו, כלומר: מתחיל בצד שלפניו, והולך לו מעט מעט עד שצבר עד קצה הפנימי של מחתה, שלא להעביר על הגחלים אלא לצבור עליהם ראשון ראשון [כלומר: כדי שלא להעביר על המצוות, שיח יצחק].

ומהם שאמר בהיפך: שמתחיל בקצה פנימי של מחתה, שאם יצבור תחילה כלפי עצמו, כשהולך אחר כך לצבור לפניו, כבר עלו שביבים מן הקצה הראשון מצד הקטורת, ויכוה זרועו, עד שאמרו: שמלמדים היו לו, אל תתחיל [מפניך] שמא תכוה, וכן הלכה וזו אחת מן העבודות הקשות שבמקדש.

ואם כן שמכפנים הוא מתקנה, מזה תלמוד לומר: אל יבוא וגו' כי בענן אראה על הכפורת דמשמע שלא יבוא אלא בענן —

מלמד: שנותן בה בקטורת כשהיא בחוץ [רא"ל] — מלבד אחד עשר סמניה — גם כל שהוא מהעשב הנקרא: מעלה עשן, שגורם ל"ענן" הקטורת להיות עולה זקוף כמקל [על פי רא"ל]. (142)

ומניין שנותן בה מעלה עשן [מפרש לה לקמן]?

שנאמר: ונתן את הקטורת על האש לפני ה' וככה "ענן" הקטורת את הכפורת אשר על העדות ולא ימות, הרי דבעינן שיהא בו דבר שעושה "ענן" [רא"ל].

והואיל ואמר הכתוב "ולא ימות", הרי למדנו: הא אם לא נתן בה מעלה עשן לקיים

כתיב: ונתן את הקטורת על האש "לפני ה'", ללמדך: שלא יתקן את הקטורת על הגחלים מבחוץ לקודש הקדשים ויכניס אותה כך, כדי להוציא מלבן של צדוקין, שאומרים: יתקן מבחוץ — ויכניס.

מאי דרוש הצדוקים?

ומפרשין: דכתיב: אל יבוא בכל עת אל הקודש וגו' כי בענן אראה על הכפורת, כלומר: אל יבוא בכל עת כי בענן יבוא, שיעלה הענן מבחוץ ואחר כך יבוא [רא"ל (140)] ודוחקים לפרש "לפני ה'" דהיינו היכל [מאירי].

אמרו להם חכמים: והלא כבר נאמר: ונתן את הקטורת על האש "לפני ה'", הרי שאינו נותן את הקטורת על הגחלים אלא "לפני ה'" דהיינו בבית קדשי הקדשים. (141)

החיצון לאו "לפני ה'" הוא, הרי דאף היכל נקרא "לפני ה'"!?

ביאר ב"שיח יצחק": מכל מקום יותר ביחוד מיקרי קדשי הקדשים לפני ה' ממש, וראה אריכות בזה ב"חזון יחזקאל" תוספתא יומא א ז.

142. בתוספתא יומא א ז גרסינן: מעשה בביתוס אחד שהקטיר עד שהוא בחוץ ויצאתה ענן הקטורת והרתיח את כל הבית, שהיו ביתוסין אומרים: יקטיר עד שהוא בחוץ, שנאמר וכסה ענן הקטורת; אמרו להם חכמים: והלא כבר נאמר וכו'; כשיצא אמר לאביו: כל ימיכם הייתם דורשים ואין אתם עושין עד שעמדתי ועשיתי אני, אמר לו: אע"פ שאנו דורשין אין אנו עושין ושומעין לדבי חכמים, תמיהני עליך אם תאריך ימים.

בבית מדרשם של רבי חייא ורבי אושעיא, ואינן עיקריות כל כך.

140. ומהרש"א פירש: שהיו דורשים: ואל יבוא וגו' "כי" מלשון "אלא" שהרי "כי" משמש גם בלשון "אלא", "בענן" עם הענן, דהיינו: שיתקן מבחוץ ויכניס עמו הענן של אש הקטורת.

141. מדברי המאירי הנזכרים, משמע דהלימוד הוא מ"לפני ה'", וכן נראה מלשון רבינו אליקים, וכן פירש ב"שיח יצחק", ראה שם. ואע"ג ד"לפני ה'" יכול להתפרש גם על ההיכל, כדכתיב בהאי פרשה [אחרי טז יח] "ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו, ומפרשין לה לקמן נח ב, על מזבח הזהב שבהיכל [וראה רש"י שם שכתב: דאילו מזבח

אמר משני רב ששת: הכא במאי עסקינן:

כגון ששגג בביאה, כלומר: שלא היה יודע שיש מיתה בביאה ריקנית [ריטב"א ומשמעות רש"י], ואי אפשר לחייבו מיתה עליה כיון שאין עונש מיתה על השוגג —

והזיד בהקטרה, שהיה יודע שיש מיתה בהקטרה חסירה, והרי הוא חייב מיתה עליה מן הכתוב: וכסה ענן הקטורת וגו' ולא ימות. (147)

רב אשי אמר משני: אפילו תימא הזיד בזו בביאה ואף בזו בהקטרה; ולא נצרך הכתוב

"ענן" הקטורת⁽¹⁴³⁾, או שחיסר אחת מכל סמניה והקטירה כשהיא חסירה ולא נתקיים ענן "הקטורת" דמשמע שלימה, הרי זה חייב מיתה. (144)

ומקשינן: למה לי "ולא ימות" כדי ללמד שאם הקטיר קטורת שאינה כדינה הרי זה חייב מיתה —

והרי תיפוק ליה שחייב הוא מיתה⁽¹⁴⁵⁾, כיון דקא מעייל ביאה ריקנית [נכנס שלא לצורך, רש"י], שהרי לא נכנס לשם אלא להקטיר, ולא הקטיר קטורת כתיקנה, וכבר אמר הכתוב: ואל יבא בכל עת אל הקודש וגו' ולא ימות! (146)

143. כן משמע לכאורה לפרש.

144. ואפילו הכניס קטורת כשירה והכניס עמה קטורת חסירה, הרי זה חייב מיתה, כן מבואר בהמשך הסוגיא.

ובאפיקי ים חלק ב סימן ל נסתפק: אם כל דין זה הוא דוקא קודם שהקטיר את הקטורת המליאה והקטיר את החסירה לחובת היום, בזה הוא שחייב על קטורת חסירה, אבל אם כבר הקטיר הקטורת של יום הכפורים כדינה שוב לא מיחייב, או דילמא לא שנא, ראה שם.

145. לשון רש"י: דאי נמי לא כתב הכא ולא ימות מיחייב מיתה אקטורת חסירה, משמע, כי הקושיא אינה אלא על קטורת החסירה סמנים, אבל אם אין בה מעלה עשן לא מקשי; שהרי "קטורת חסירה" משמע שמחוסרת סמנים; ולשון הריטב"א: למה לי למכתב מיתה בקטורת חסירה; וראה תוספות ישנים ד"ה ותיפוק. וראה חונן דעה עמוד שמא ושלב, אם יש חילוק בין קטורת חסירה סמנים לקטורת שאין בה מעלה עשן.

146. לשון רבינו אליקים: תיפוק לי, דאפילו לא היה חייב משום הקטרה, ליחייב משום ביאה ריקנית, דכיון דלאו הקטרה שלימה, כמאן דלא מעייל מידי, ורחמנא אמר: אל יבא בכל עת וכו' דמשמע בכל עת שלא בשעת עבודה כי אם בענן הקטורת ובכל הצריך לה יבוא; משמע שמפרש: "ביאה ריקנית" כפשוטה, ולא כרש"י דפירש: שלא לצורך.

147. לשון רש"י: ששגג בביאה ריקנית, אבל ידע שיש מיתה במקטיר קטורת חסירה — משמע דמפרש, כי השוגג הוא שלא ידע שיש מיתה בביאה ריקנית, וידע שיש מיתה בהקטרה חסירה, וכן פירשו הריטב"א והמאירי, רק שבמאירי כתב, שלא ידע שיש איסור בביאה ריקנית.

אבל רבינו אליקים פירש: ששגג בביאה, דלא הוה ידע דחסר מינה מידי, והזיד בהקטרה, דלאחר שנכנס ידע דחסר ליה. ובטעם רש"י שמאין בזה, יש לפרש שני ביאורים:

אלא כגון:

דעייל בביאה אחת שתי הקטורות, אחת שלימה ואחת חסירה, (148) נמצא דאביאה ריקנית לא מחייב, דהא עייל ליה שלימה; אבל אהקטורה מחייב, דהא מקטר קטורת חסירה. (149)

אמר מר: ומניין שנותן בה מעלה עשן, תלמוד לומר: וכסה:

אמר משני רב יוסף: הכי קאמר: אין לי אלא שיכול ליתן בקטורת עלה של מעלה עשן, אבל עיקר [שורש שלם ואינו שחוק, משמעות הר"ח] של מעלה עשן, מניין שאף הוא כשר, תלמוד לומר: וכסה.

אמר מתמה ליה אבוי לרב יוסף: והא איפכא תניא שהשורש יפה מן העלין, ומסתבר יותר לפרש המקרא הראשון על השורש, ומקרא שני על העלה שהוא פחות יפה ממנו?!

דהרי הכי תניא: נתן בה עיקר של מעלה עשן, היה מתמר ועולה כמקל עד שמוגיע לשמי [לשון שמים] קורה כלומר: לרום התקרה —

ותמהינן: וכי צריך תוספת קרא ד"וכסה ענן" לקרא ד"כי בענן" שכבר למדנו ממנו שיתן בה מעלה עשן?!

ב. והמאירי כתב: כגון שהביא שתי הקטורות ביחד, כגון שלא הקטיר שחרית, ונאמר בפרק התכלת שאם לא הקטיר שחרית יקטיר בין הערביים, ורצה לומר שתי פעמים אחת כתקונה ואחת בחסרון אחד מן הסמנין או חסרון מעלה עשן.

וראה הערות שם, ובספר כלי חמדה פרשת אחרי שהאריך בדברי המאירי.

149. הקשה בשאגת אריה סימן עא: תיפוק ליה שאם הקטיר קטורת שלא כתיקנה, חייב משום הבערה ביום הכפורים?!

ותירץ: לא קשיא לגמרא אלא על קטורת חסירה, דבלאו הכי חייב על ביאה זו משום דעייל ביאה ריקנית לפנים, אבל לא קשיא דליחייב כרת משום הבערה, דההוא כרת לאו משום ביאה קא אתי עליה; ולא קשיא ליה אלא על קטורת חסירה, דמחייב ליה על שעת ביאה ומשום ביאה, ותיפוק ליה שהרי בלאו קטורת חסירה חייב מיתה על ביאה זו משום ביאה ריקנית, [קיצור מלשונן].

אבל בגבורת ארי [מלואים] כתב המחבר על

האחד: דלפירוש רבינו אליקים צריך לפרש "ששגג בשעת ביאה", ורש"י מפרש, ששגג בעצם הביאה, כפשטות לשון הגמרא.

השני: כיון שנזכר בשעת הקטרה שהקטורת חסירה, אם כן בשעת הקטרה הרי שוהה שם שהיה ריקנית, ויתחייב עליה.

וכתב ב"שמועת חיים", דמדברי רבינו אליקים נראה שהוא סובר, כי אין חיוב על שהיה ריקנית, ואפילו כשנכנס ביאה ריקנית בשוגג ונזכר, אינו חייב על שהייתו, דלא מיקרי "ואל יבא".

148. א. כתב רבינו אליקים: כגון דעייל שתי הקטורות בפנים, שני פעמים מלא חפניו, ובבת [אחת] הכניסן ביד שמאל, כגון שמשים כף על כף.

ביאור דבריו: אותה קטורת חסירה שהוא חייב עליה לא נפסלה משום הולכה בשמאל, כיון דאין זו "הולכה", שהרי לא נצטוה עליה; [ומיהו לכאורה הדבר תלוי במה שנסתפק באפיקי ים חלק ב סימן ל הובא לעיל בהערה 144].

כיון שהגיע עשן הקטורת לשמי קורה, היה העשן ממשמש ויורד בכותלים כדרך העשן כאשר אינו יכול לצאת כנגדו, מתפשט למעלה תמיד עד שמתמלא חלל הבית למעלה מכותל לכותל, וכשאינו לו עוד מקום ממשמש ויורד אצל הכתלים [רש"י], עד שנתמלא הבית עשן, שנאמר: והבית ימלא עשן. (150)

הרי משמע, כשנתן בה עיקר מעלה עשן אז היה מתמר ועולה יפה ולא בעלה [שיח יצחק] הרי שהשורש יפה מן העלין.

אלא מכח קושיא זו אמר אביי: הכי קאמר: אין לי אלא עיקר של מעלה עשן, אבל עלה של מעלה עשן מניין, תלמוד לומר: וכסה, לרבות אף את העלה.

רב ששת אמר לבאר למה נצרכו שני מקראות למעלה עשן:

אין לי אם לא היה כתוב רק: כי בענן, אלא נתנית מעלה עשן באהל מועד שבמדבר בלבד, כיון שנאמר: דבר אל "אהרן" אחיך וגו' כי בענן אראה וגו' [תוספות לעיל מד א] —

אבל במשכן שילה ובבית עולמים [בית המקדש], מניין, תלמוד לומר: וכסה.

ותמהינן: והרי האי מ"וכן יעשה לאהל מועד השוכן אתם" — האמור בהמשך הפרשה נפקא, שהרי למה אמר: "השוכן אתם" [שי"צ], אלא כדי ללמדך: אל כל מקום שיהיה שכני אתם יעשו כל האמור בפרשה? ! (150*)

אלא הכי קאמר: אין לי שהוא נותן בקטורת מעלה עשן אלא ביום הכפורים, אבל בקטורת של שאר ימות השנה שמקטירים הכהנים בהיכל על מזבח הזהב מניין, תלמוד לומר: וכסה. (151)

רב אשי אמר מבאר: חד קרא ללמד שנותן בה מעלה עשן למצוה —

וחד קרא כיון ששנה עליו הכתוב ללמדך: לעכב, שכן הוא הכלל: צריך שישנה עליו הכתוב כדי לעכב.

רבא אמר מבאר: חד קרא: "וכסה ענן הקטורת את הכפורת אשר על העדות ולא

בעלמא, דקרא גבי שרפים כתיב, ולא גבי קטורת.

150*. פשטא דקרא הוא: על הזאות פר ושעיר שיעשה אותם גם בהיכל, כדלקמן נו ב.

151. בפשוטו צריך לפרש: אם אינו ענין לקטורת של יום הכפורים, תנהו ענין לקטורת של כל ימות השנה, שהרי הכתוב אומר: "וכסה ענן הקטורת את הכפורת".

ובבית יוסף באורח חיים סימן קלג כתב, כי

זה: ליתא, דהא דקטורת חסירה לאו משום ביאה ריקנית חייב עלה, אלא משום הקטרה שלא כמשפטה חייב עלה; דהא בדעייל שתי הקטרות אחת שלימה ואחת חסירה חייב מיתה, אלמא משום עצמה של הקטרה חייב משום שהקטיר חסירה ולא משום ביאה, [קיצור מלשונו].

והוכיח מכאן כי על הבערה ביום הכפורים אינו חייב כרת אלא לאו בעלמא.

150. כתבו בתוספות ישנים: אין זה אלא דמיון

תלמוד לומר: ואל יבא בכל עת אל הקודש וגו' כי בענן "אראה" על הכפורת, דמשמע קודם מיתת שני בני אהרן כדמפרש ואזיל.

הא כיצד יתקיימו שני מקראות הללו:

אזהרה למעלה עשן נאמרה קודם מיתה.

ועונש מעלה עשן אחר מיתה, ולא מפני זה מתו שני בני אהרן, אלא מטעם אחר כדמפרש הגמרא ואזיל.

ומפרשת הגמרא מאי תלמודא, היכן משמע מן הכתוב שנאמרה האזהרה קודם מיתתם?

אמר רבא: כי הרי אמר קרא: כי בענן "אראה", שמשמע: ועדיין לא נראה כבוד ה', ואילו מיתת בני אהרן היתה בשמיני למלואים שכבר נאמר בו: וירא כבוד ה' אל כל העם, הרי שכבר נאמרה האזהרה.

ימות", לעונש מיתה בקטורת בלי מעלה עשן, שהרי אמר הכתוב "ולא ימות" —

וחד קרא: "ואל יבא בכל עת אל הקודש וגו' כי בענן אראה" לאזהרה. (152)

תניא: רבי אלעזר אומר: "וכסה ענן הקטורת וגו' ולא ימות", הרי עונש מעלה עשן; "ואל יבוא בכל עת וגו' כי בענן אראה" הוא אזהרה למעלה עשן, [וכדפירש רבא].

יכול יהיו שניהם האזהרה והעונש אמורין קודם מיתת שני בני אהרן, ונאמר: כי בעוון זה מתו נדב ואביהוא (153) —

תלמוד לומר בתחילת הפרשה: "אחרי מות" שני בני אהרן, ולא קודם מותם.

יכול יהיו שניהם העונש והאזהרה אמורים רק אחר מיתת שני בני אהרן —

הקטורת וגו' ולא ימות" כדי ללמוד עונש לחסרון מעלה עשן; וראה מה שהקשה הרש"ש. וראה בשיח יצחק שהאריך לבאר, מאי סלקא דעתיה דהגמרא, והרי תירוץ זה הוא פשוט.

153. כדכתיב [ויקרא י א]: ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש וישימו עליה קטורת ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם. ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו לפני ה'.

וכתבו בתוספות ישנים [ובתוספות עירובין סג א]: קטורת זו היא הקטורת שהביאו הנשיאים, והוראת שעה היתה להקטירה על מזבח החיצון, כדאמרינן במדרש: שתיתי ייני עם חלבי [חלב האימורין]: בקטורת נשיאים שהיתה על מזבח החיצון עם שאר קרבנות בשביל חיבתן של ישראל; מיהו בתורת כהנים משמע, שלבית

אין נותנין מעלה עשן אלא בקטורת של יום הכפורים; ותמה עליו במשנה למלך פרק ז מכלי המקדש, שהרי מבואר בסוגייתנו שנותנין אותו גם בקטורת של כל ימות השנה.

ובספר חכמת אדם [בסופו, סוף הלכות אבילות] תירץ: על פי מה שחידש הגר"א על פי המדרש, כי אהרן עצמו היה רשאי להכנס בכל עת אל הקודש, ובלבד שיעשה כסדר המבואר בפרשה; ולפי זה יש לפרש דברי הגמרא על קטורת של אהרן בכל ימות השנה, ולא על קטורת הניתנת בחוץ, ראה שם; וראה מה שתמה בספר משמר הלוי על זה.

152. ביאר רש"י: ממה שנאמר באותו מקרא של האזהרה: ולא ימות כי בענן אראה, אין ללמוד מיתה על חסרון מעלה עשן, דהמיתה קאי על ביאה ויקינית; ולפיכך צריך "וכסה ענן

ואלא מאי טעמא איענוש שני בני אהרן, כיון שאתה אומר שעדיין לא נאמר העונש? (154)

ומשנינן: כדתניא: רבי אלעזר אומר: לא מתו שני בני אהרן אלא על שהורו הלכה בפני משה רבן; היינו: היתה הוראת שעה להקטיר קטורת על מזבח החיצון, והאש יורדת שם מן השמים, והם הורו להביא אש אף מן ההדיוט, [ת"י ותוספות עירובין].

ואף שהורו כדין, הואיל והורו ולא נטלו ממש רשות — נענשו, הא למדת: כל המורה הלכה בפני רבו, אפילו כיון יפה בהוראתו חייב מיתה, שמורא רבך כמורא שמים [מאיר].

מאי דרוש בני אהרן ולמדו ממנו להביא אש מן ההדיוט?

ונתנו "בני אהרן חכהן" אש על המזבח, כדי ללמדך: אע"פ שהאש יורדת מן השמים על המזבח החיצון, מכל מקום מצוה להביא מן ההדיוט; וכך היא ההלכה. (155)

שנינו במשנה: יצא ובא לו דרך כניסתו:

מנא הני מילי שצריך לצאת כדרך שנכנס, ואינו הופך פניו ויוצא?

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: אמר קרא: "ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון ירושלם מלפני אהל מועד וימלוך על ישראל", כלומר: ויבא מירושלים להקריב בבמה שבגבעון לפני אהל מועד, ויחזור לירושלים למלוך על ישראל.

וכי מה ענין גבעון אצל ירושלים, כלומר: מדלא כתיב "ויבוא מהבמה אשר בגבעון לירושלים", או: "ויבוא לבמה אשר בגבעון מירושלים", אלא "בגבעון ירושלים"; הרי משמע כאילו ירושלים היא גבעון, והרי שני מקומות הן [מהרש"א]!

אלא מקיש יציאתו מגבעון לירושלים, לביאתו מירושלים לגבעון, כלומר: כך הוא משמעות הכתוב: ויבא שלמה לגבעון, וכדרך שבא לגבעון כן בא בשוכו משם לירושלים, ללמדך:

מה ביאתו מירושלים לגבעון, פניו כלפי במה כדרך ביאתו [כדרך הבאים] — אף יציאתו מגבעון לירושלים, פניו כלפי במה כדרך ביאתו [כדרך שבא].

וכן הדין בכהנים בעבודתן —

ולוים בדוכנן שהיו שרים עליו —

קדשי הקדשים נכנסו להקטיר ושם נשרפו, [ראה שם].

154. לפי מה שהביאו תוספות בשם תורת כהנים שהקטירו בבית קדשי הקדשים, לכאורה אין מקום לקושית הגמרא: כי אזהרת מעלה עשן כבר נאמרה, ואף עונש על ביאה ריקנית כבר נאמרה, שהרי נאמר באותו פסוק: ואל יבא וגו' ולא ימות כי בענן אראה על הכפורת, ומיתה זו

היא על ביאה ריקנית כמו שכתב רש"י ד"ה תיפוק ליה וד"ה חד לעונש; וכיון שלא היה בה מעלה עשן ואין הקטורת כתיקנה, הרי חייב על ביאה ריקנית, כמבואר לעיל בסוגיא.

ובמצפה איתן כתב: ואלא מאי טעמא איענוש, פירוש: כיון דעדיין לא נאמר העונש על ביאת פנים; וצריך תלמוד.

155. תמה המהרש"א בחידושי אגדות

עמדו], עד דהוה מיכסי רבי יוחנן [נעלם רבי יוחנן מן העין] מיניה דרבי אלעזר.

ב. וכד הוה בעי רבי אלעזר לסגויי [כשהיה רוצה רבי אלעזר ללכת], הוה קא אזיל רבי אלעזר לאחוריה, עד דמכסי רבי אלעזר מיניה דרבי יוחנן, שאין רבי יוחנן רואה את רבי אלעזר, ושם היה פונה והולך כדרכו.

רבא כד הוה מיפטר מיניה דרב יוסף, הוה אזיל לאחוריה אף שרבי יוסף סגי נהור היה ואינו מכיר בדבר [מאירי], עד [דהוה מינקפן, ר"ח וערוך] ברעיה ומתוספן אסקופתא דבי רב יוסף — דמא, רגלי רבא נפצעו מאיסקופת דלתו של רב יוסף שלא הבחין בה, ונשטפה האיסקופה בדם [רא"ל].

נג-ב אמרו ליה לרב יוסף שלא ראה את מעשי נג-ב רבא כיון שסגי נהור היה (157): הכי עביד רבא [כך עשה רבא].

אמר ליה בירכו רב יוסף לרבא: יהא רעוא דתרום רישך אכולה כרכא [יהי רצון שירום ראשך על כל הכרך], כלומר: תהיה ראש ישיבת הכרך.

דקתני, היינו משום דאי אפשר לאדם לילך לאחוריו לגמרי; וראה בשיח יצחק מה שכתב בזה.

157. הקשה השפת אמת: והרי כיון דסגי נהור היה למה הלך רבא לאחוריו, והרי לעיל אמרינן, שהיה רבי אלעזר הולך לאחוריו עד דמיכסי מיניה דרבי יוחנן?!

והעיר שם, כי בדברי הגמרא — לולא דברי רש"י — היה אפשר לפרש, שבאותה שעה עדיין לא היה סגי נהור, אלא שלא הבחין במעשי רבא.

וישראל במעמדן בעזרה על קרבן התמיד במקום כל ישראל, דכתיב בתמיד: "תשמרו להקריב לי" היו עומדים ומשמרים על קרבנכם [רש"י] —

כשהן נפטריין [פורשין ומפליגיין]: לא היו מחזירין פניהן ואחוריהם כלפי היכל והולכין, אלא מצדדין פניהן והולכין, מהלכים אחורנית מעט מעט ומהלכים בנחת על צדיהם עד שיצאו מן העזרה, כמו שפוסע אחר תפלה לאחוריו, וכל זה ליראה מן המקדש [רמב"ם]. (156)

וכן תלמיד הנפטר מרבו, לא יחזיר פניו מרבו וילך, אלא מצדד פניו והולך נרתע לאחוריו ופניו כנגד פניו [רמב"ם].

כי הא דרבי אלעזר שהיה תלמידו של רבי יוחנן [רא"ל], כד הוה מיפטר מיניה דרבי יוחנן [כשהיה נפטר מרבי יוחנן]:

א. כד הוה בעי רבי יוחנן לסגויי [כשהיה רוצה רבי יוחנן לפרוש ממנו וללכת], הוה גחין רבי אלעזר [כפף קומתו], וקאי רבי אלעזר אדוכתיה [היה נשאר עומד על

בעירובין: כיון דכך מפורש בהאי קרא, מה שיך שהורו הלכה בפני משה, ולישנא ד"מאי דרוש" נמי קשה, כיון שמפורש הוא בתורה וכבר שמעו מפי משה כמה פעמים?!

ותירץ: כי אפשר לפרש, לא שיביאו מן ההדיוט אלא שיבעירו אותו מן האש הרבוצה על המזבח, שהוא אש מן השמים, והם דרשו מהאי קרא מן הדיוט ממש.

והא דכתיב "אשר לא צוה אותם", שעשו כן בלי ציווי משה, ואע"פ שהורו כראוי.

156. כתב בכסף משנה שם: ומשמע דמצדדין